

РАБОТА ПО ПРОЕКТ В ЛИТЕРАТУРНОТО ОБУЧЕНИЕ В НАЧАЛНИЯ ЕТАП НА ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Теодора Влашева

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме. Предмет на изследване са учебните проекти, заложи в читанките за I – IV клас, техните разновидности и начините на работа по проект. Целта е да се очертае статусът на учебния проект в читанките за начално литературно обучение и се очертаят възможности за приложение на проектно базирани технологии чрез основното средство за обучение. Разкриват се същността и спецификата на работата по проект в началния етап на образование. Установява се, че в читанките е разгърнато многообразие от видове проекти. Преобладават творческите, игровите и информационно-познавателните проекти. Застъпени са предимно групови и колективни проекти, но място намират и индивидуалните. Приоритет имат краткосрочните проекти, но също така са представени възможности за реализация и на дългосрочни проекти. Етапите в реализацията на проектната дейност не се разгръщат в пълнотата си.

Ключови думи: метод на проектите; видове проектни задачи; читанки

Въвеждането на компетентностния подход като методологична основа на реформените процеси в българското образование е съпътствано с повишаване на интереса към активните и интерактивните методи на обучение, в частност към метода на проектите. Свързан с идеите на хуманистичния подход към образованието от началото на XX век и с имената на Дж. Дюи и В. Килпатрик, методът остава съзвучен с иновативните тенденции в съвременното образование, тъй като е ориентиран към връзката на училището с живота, към потребностите и способностите на ученика за активно учене чрез правене, към съчетаване на теоретични знания с практическото им прилагане за решаване на конкретни проблеми и създаване на продукти чрез самостоятелна работа и сътрудничество на участниците в образователния процес.

Проектът се разбира като „теми за разработване или проучване (изследване), които са подчинени на програмните изисквания и учебно-възпитателните цели“ (Andreev 1996), т.е. днес проектното обучение не е в разрез с предметната система на обучение и не се разглежда като всеобщо основание за цялостна организация

на обучението (за което е претендирао някога), а е органично свързано с учебното съдържание и практическата дейност на ученика за решаване на задачи от реалния живот чрез прилагане, актуализиране и конструиране на знанието.

Самият учебен проект представлява „изследване (проучване) на определена автентична (обективна, реално съществуваща) сфера или проблем, което проектира ясни образователни цели, основава се на единна организационна стратегия и се осъществява в условията на активно и конструктивно сътрудничество между учител(и) и ученици“ (Nikolaeva 2004).

Работата по проект навлиза в началното литературно обучение като иновация в дейността на учителя и по препоръка на нормативно установените документи за приложение на компетентностния подход, в т.ч. чрез учебниците по литература.

Целта на изследването е да се очертае статусът на учебния проект в читанките за начално литературно обучение и да се разкрият възможностите за приложение на проектно-базираните технологии чрез основното средство за обучение.

Задачите са следните.

1. Да се разкрият същността и спецификата на работата по проект в началния етап на образование.

2. Да се изведат критерии за определяне и анализ на проектните задачи в читанките.

3. Да се опишат видовете проектни задачи, заложиени в читанките.

4. Да се проучат прилаганите процедури за реализация на проектната дейност.

Обект на изследването са читанките за I – IV клас, тъй като в качеството си на основно средство за литературно обучение те създават условията и възможностите за приложение на различни методи на обучение, в т.ч. на проектния метод. **Предмет** на изследване са учебните проекти, заложиени в тях, и начините на работа по проект, които се приоритизират.

За целта се използват **методите** на теоретичния анализ и синтез на информацията и на емпиричен анализ на учебна документация.

1. Проектният метод като вид образователна технология

Приложението на проектния метод, в съчетание с други активни и интерактивни методи и форми за организация на учебния процес, дава основание да се говори за проектно базирани технологии (или подходи). Те са дейностно ориентирани към определени резултати и получаване на определен продукт – материален или идеален, чрез система от планирани и организирани действия и взаимодействия на участниците за решаване на конкретен, интересен, практически значим проблем и постигане на обща цел.

Важен обаче е не само резултатът от проектната дейност (познавателна, изследователска, творческа, игрова, практическа), а и самият процес на „правене“, тъй като по пътя към целта децата се учат да планират и прогнозироват своята дейност, да намират необходимата информация, да работят с нея, да си сътруд-

ничат и подкрепят, развиват комуникативна компетентност и социални умения, умения за учене, аналитично и критично мислене и творчество и т.н. В това се състои и една от най-важните разлики на проектния метод от другите технологии (Putilo & Putilo 2021) – той винаги е ориентиран към активната позиция и самостоятелната работа на учениците. Това, на свой ред, води до изменение и в позицията на учителя, който влиза в ролята на координатор, експерт, допълнителен източник на информация, съмишленик и съдейственик.

Реализацията на технологията се основава на структурата на проектната дейност, в която се разграничават следните основни етапи (Nikolaeva 2004):

- проучвателски – изследване на проблема и формулиране на темата на проекта;
- аналитичен – анализ на ситуацията, информацията и планиране на изпълнението;
- практически – реализация на проектния замисъл и дейности;
- презентативен – представяне на продуктите на проекта;
- контролен – оценка на продуктите и работата на учениците.

В по-кратък вариант етапите могат да се определят и по следния начин. 1. Организационен – включва избора на тема. Предпочитат се комплексни, обикновено взети от всекидневния живот теми; 2. Оперативен – определянето на целите и задачите, планирането на работата и очакваните резултати; 3. Продуктивен – представяне на крайния резултат от проектната работа, както и на резултатите от обучението и постиженията на учениците (Doncheva et al. 2018).

Приложението на проектната технология в началния етап на образование изправя малките ученици пред определени предизвикателства. Колкото по-ниско е равнището на подготовка на учениците, „толкова по-трудно могат да бъдат оползотворени възможностите на проекта в обучението и обратно“. Затова изборът и характерът на проектите следва да се определят не само от особеностите на учебното съдържание и сложността на самата тема, но и според възрастта и познавателното развитие на учениците (Andreev 1996). Ето защо като алтернатива на разгърнатата проектна дейност, която невинаги съответства на възрастовите възможности на най-малките ученици, може да се използва т.нар. технология на проектните задачи.

Проектните задачи подготвят децата за пълноценна проектна дейност на следващите етапи на образование. Това са задачи, при които чрез набор от условия (задания) целенасочено се стимулира система от детски действия за получаване на продукт. Съответно в структурата на задачата, в т.ч. на проектната задача по литература, се отделят три блока (Samikina 2018): проблемен блок (наличен проблем, близък до житейски и изискващ решение), информационен (план на работа на групата и блок с ресурси за търсене на решение – набор текстове, диаграми, таблици, справочни материали и т.н.), критерийно-оценъчен блок (въпроси за анализ на извършената работа).

Съотносими с компонентите са и описаните по-горе етапи на проектна дейност: организационен, оперативен и продуктивен.

В съответствие с очертания модел на проектната задача и за целите на проучването ни определяме критериите за разпознаване на предложена в читанките задача като задача за проектна дейност или вид учебен проект: наличие на идеен проект за създаване на продукт – замисъл, очертан от темата и целта; указание (план) за действие и ресурси; описание и оценка на продукта. А с цел разграничаване на видовете задачи в читанките възприемаме критериите за класификация на видовете проекти (Polat 2000).

1. *Доминираща в проекта дейност*: изследователска, информационна, творческа, игрова, практическа, познавателно-ориентируваща.

2. *Предметно-съдържателна област*: монопроекти (в рамките на една предметна област) и междупредметни (обхващащи 2 – 3 предмета и често изпълнявани в извънурочно време).

3. *Брой участници и характер на техните контакти* в проекта: индивидуални, групови, колективни, училищни, национални, международни.

4. *Продължителност на реализацията*: краткосрочни (в няколко занятия), средносрочни (от месец до половин година) и дългосрочни (до година и повече).

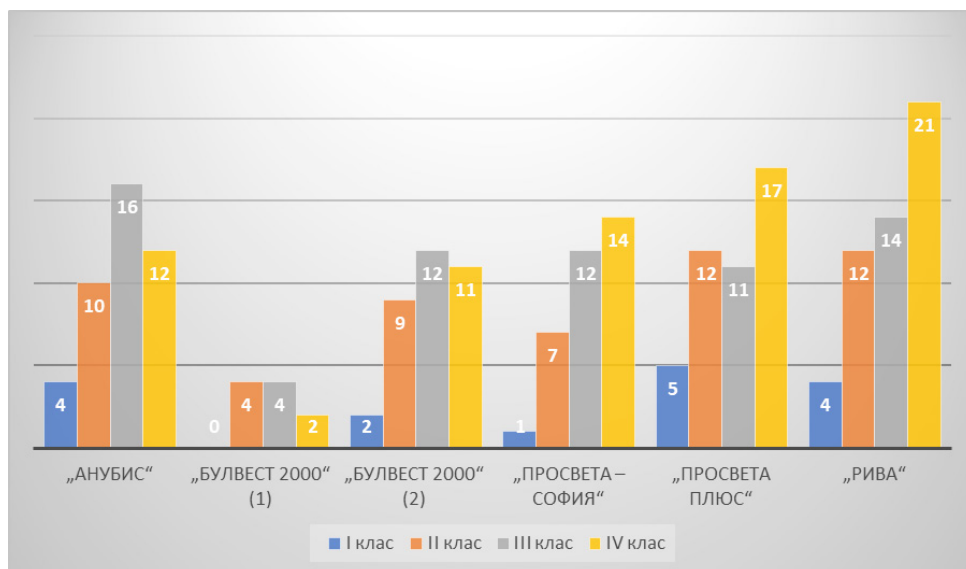
5. *Способ на общуване в проектната дейност* (непосредствено или опосредствено от комуникационните технологии) и *характер на координация* на проекта: с открита, явна координация (координаторът направлява работата на участниците в проекта, помага и организира при нужда отделните етапи на проекта), със скрита координация (координаторът е равноправен участник в проекта).

2. Видове учебни проекти в читанките за начално литературно обучение

Проучваната тема е част от наше изследване за приложението на интерактивните методи в учебниците по литература. В него са обхванати читанките по програмите за 2016 – 2019 г. на издателства с одобрени пълни комплекти учебници за I – IV клас. На фокус в настоящото изложение е приложението на проектния метод.

Предварителният преглед на действащите читанки за I – IV клас на различни издателства (фиг. 1)¹ показва, че в повечето от тях учебният проект е широко представен. Проектните задачи се включват в рубрики от вида: „Задача“, „Работа в екип“ („Рива“), „Чета по роли, драматизирам“ („Просвета Плюс“) „Задачи за четене по роли, драматизация, групов работа“ („Булвест 2000“), „Изрази – създай“ – предлагат се малки проекти и творчески задачи („Анубис“). Едновременно с това за първи път в апарата за ориентация в читанките на издателствата „Просвета Плюс“ и „Просвета – София“ се появяват нови рубрики, като: „Проект“, „Нашите проекти“, „Проучи и сподели“.

Представителството на проектния метод в различните читанки, изразено чрез броя на проектните задачи в тях, е онагледено с фиг. 1.

Фигура 1. Брой проектни задачи в читанките за I – IV клас

Най-широко застъпени в читанките са художественотворческите и ролевоигровите проекти. Като хибридна форма между тях може да се определи **художественотворческият проект** за инсцениране на художествено произведение. Той се среща във всички читанки неслучайно. От една страна, драматизацията е традиционно предпочитан творчески метод за интерпретация на художественото произведение, а от друга страна, уменията, които се формират чрез нея, са изведени като очаквани резултати в учебните програми по български език и литература. От ученика се очаква още във II клас да „Дава идеи за разпределяне на ролите и за поведението на героите при сценичното представяне на изучавано произведение. В III и IV клас съответно ученикът „Интерпретира текста на литературни и фолклорни произведения чрез участие в екипна дейност на игрови и сценични форми“⁴².

Примерните формулировки на учебни проекти от читанките, които следват, имат за цел да демонстрират вариантите на постановка на задачата, т.нар. „идеен проект“:

– „Подгответе представление с откъси от произведения, посветени на подвига на Левски. Представете го на училищно тържество“⁴³;

– „Подгответе представление по приказката. Коя ще е вашата публика? Как ще си разпределите ролите? Какви материали са ви нужни?“⁴⁴;

– „Можете да драматизирате приказката. Необходими са ви афиш, декори на сцената, костюми или маски“⁴⁵;

– „Разделете се на екипи:

Първи екип. Подгответе афиш за предстоящо представление на пиесата.

Втори екип. Запишете съвети към артистите как да говорят, как да се движат, какви жестове да правят.

Трети екип. Опишете костюмите на героите.

Четвърти екип. Нарисувайте сцената за представянето на пиесата“⁶.

Проектите от посочения вид са групови и краткосрочни. Според продължителността им могат да бъдат определени като минипроекти, тъй като се осъществяват в рамките на урок или на два урока (и в извънурочни дейности между тях). Според предметно-съдържателната област те се разкриват като монопроекти, независимо че на етапа на подготовката и презентацията на спектакъла е възможна интеграция с други предмети от областта на изкуствата. За да реализират потенциала си на междупредметни проекти обаче, е необходима съответна организация за изпълнение на отделните стъпки в рамките на различни учебни предмети. Например: подборът на музиката да се осъществи в рамките на урока по музика; рисуването на декорите и създаването на афиша – в урока по изобразителна дейност, изработването на костюмите и маските – в уроците по изобразително изкуство и по технологии и предприемачество. В този случай, макар и краткосрочен, проектът може да се реализира в серия уроци по различни учебни предмети и ще изисква съдържателна интеграция още на етапа на постановката на проблема и включване на различни предметни специалисти като консултанти.

Като монопроекти се планират и останалите видове проекти с водеща творческа и/или игрова дейност, които са пряко свързани с книгите и четенето.

В основата на игровите проекти в читанките е игровата дейност, свързана с организацията и провеждането на различни състезания, конкурси (за най-добър разказвач/рецитатор/актьор/автор на кръстословици...), викторини (по изучени произведения или теми), маратони (на четенето или на разказването на истории), празници на детската книга и четенето (Ден на баснята/приказката/поезията; Ден на народното творчество; Ден на детската книга), при осъществяването на които учениците прилагат литературните си и/или социокултурни компетентности, както и ключовите си компетентности. Участниците влизат в определени роли и разиграват взаимодействия и взаимоотношения между героите – литературни и въображаеми (режисьор, актьор, автор, разказвач, рецитатор, публика...).

Примери за такива проекти могат да бъдат намерени в повечето читанки:

– „Съставете групи от по трима участници. Разпределете си ролите и изиграйте приказката („Клиент и майстор“). Нека избрано от вас жури да определи кои са най-добрите актьори“⁷;

– „Научете стихотворението наизуст. Кажете го и изберете най-добрите рецитатори“⁸;

– „Разделете се на екипи. Потърсете български пословици и поговорки на други народи, посветени на труда и мъдростта, доброто и злото, труда и самохвалството, опазването на здравето. Организирайте Ден на народното творчество“⁹.

Цел на следващата група проекти – творческите, е създаването на оригинални продукти, свързани с книгата и четенето, като различни видове самоделни книжки, страници от книжки, детски вестник, реклами, презентации, изложби, водене на читателски дневник и/или читателско портфолио. Следващите примери илюстрират възможностите за реализация и на групови, и на индивидуални проекти от този вид.

Например:

– „Нарисувайте серия илюстрации по епизодите на приказката. Подвържете илюстрациите в книжка“¹⁰;

– „Заедно с твои другарчета оформете странички с илюстрация и любопитни факти за ваши любими животни. Съберете страничките в енциклопедия за любимите животни на класа“¹¹;

– „Направете проект на книга, в която да подредите своите съчинения“¹²;

– „Потърсете подходящи пословици и народни приказки, свързани с младостта и здравето. Илюстрирайте ги и подгответе книжка, която да подарите на второкласниците“¹³.

Специфични са целите на групата информационно-познавателни проекти. Те са свързани с тематичния принцип при подбора на произведенията в читанките. Темите на проектите непосредствено произтичат от темите на изучаваните произведения и са пряко мотивирани от интереса към тяхното съдържание и послание. С цел удовлетворяването на интереса се предприема търсене на информация в различни източници, в т.ч. електронни. Информацията се събира, обработва, обобщава и представя пред класа чрез презентации, табла, албуми, изложби. Например:

– „Направете проучване за подготовката на космонавтите, за техния живот и дейност в Космоса. Със събраните материали направете класно табло“¹⁴;

– „Разделете се на екипи и потърсете материали, свързани с живота и подвига на Христо Ботев. Представете ги пред съучениците си в Деня на Ботев и на загиналите за свободата на България“¹⁵;

– „Проучи как се празнува Лазаровден в твой роден край и как се изпълнява обичаят лазаруване“¹⁶.

Макар че темите при тази група проекти се поставят и обсъждат в рамките на урока по литература, самите проекти са по-скоро междупредметни. Чрез четене и писане учениците прилагат знания и компетентности, усвоявани по предметите *човекът и природата* и *човекът и обществото*. Най-голям в групата е делът на проектите, свързани с празничния календар – учениците проучват и откриват нова за тях информация, разширяват познанията си за тради-

циите и обичаите при посрещане на празниците, при отбелязване на бележите дати, свързани с исторически събития и личности. Включват се и интересни за учениците теми – Космосът, изобретенията...

Практико-приложните и изследователските проекти рядко присъстват в читанките. Появата им е по-скоро изключение. Това се обуславя както от характера на учебния предмет, свързан с естетическата, а не с приложната дейност на човека, така и от сравнително ограничените възрастови възможности на малките ученици за самостоятелна изследователска дейност. Затова и примерите тук са малко.

Практико-приложните проекти са най-често свързани с изработването на предмети, които са от значение за класа, семейството, общността, квартала. Например: „Подредете изложба с украсени сурвачки“¹⁷. „С помощта на родителите си подгответе хранилки за птици. Със своите съученици решете къде да ги поставите и как да се грижите за птичките“¹⁸.

Изследователските проекти в началното литературно обучение са свързани с наблюдения и анализ на текстове – художествени и нехудожествени, с цел откриване на техни особености, сравняването им, правенето на индивидуални „открития“ или изминаване на пътя до самото откритие. Например: „Прочете по какво приказката на Шарл Перо прилича и по какво се различава от приказката на Ран Босилек „При месеците“. Подгответе презентация“¹⁹; „Потърсете информация за Северния и за Южния полюс на Земята. Какво са открили учените за тях? Защо температурите на Южния полюс са по-ниски, отколкото тези на Северния полюс? Прочетете и разкажете“²⁰.

Описаните проектни задачи представят многообразието от проекти в читанките, които могат да бъдат осъществени в началното литературно обучение. Широко присъствие имат творческите, игровите и информационно-познавателните проекти, много от които залагат и на междупредметната интеграция. Предпочитани са груповите краткосрочни проекти, но са налице възможности за работа и по дългосрочни.

Работата по проект обикновено стартира в края на урока, когато учениците се запознават с условията на проектната задача (темата, проблема) и укаzanieto за изпълнение (доколкото се съдържа в условието). Целесъобразно е в рамките на този първи организационен етап да се планира работата в групата (или сформираните групи), като се разпределят ролите и задачите на всеки участник. По-нататък идейните проекти следва да се разгърнат процедурно, за да се осъществят в продукти. Самото изпълнение и подготовката на продукта (оперативен етап) се осъществява по подразбиране в извънурочната и/или извънкласната дейност (вкл. като домашна работа). Презентацията на продукта, оценка и самооценка (продуктов етап) остава да се направи в следващ урок.

3. Възможности за реализация на дългосрочни учебни проекти в системата на началното литературно обучение

В рамките на компетентностно ориентираното литературно обучение малките ученици могат да изпълняват не само краткосрочни, а и дългосрочни проекти, стига работата по тях да е съобразена с възрастовите им особености, способностите и интересите им. Такава възможност осигуряват читанките на издателство „Анубис“, а книгите за учителя включват и методически указания за организация и реализацията на проектната дейност.

Проектните задачи и дейности в тези читанки са тематично и съдържателно обвързани с литературата, книгата и четенето – учениците създават книги, организират и се включват в читателски събития и празници на четенето.

Ще спрем вниманието си на един от ключовите проекти – „Малка библиотека на ученика“, върху който децата работят във II, III и IV клас, като използват предимно информационните ресурси на самите читанки (Vlaseva, Zdravkova & Popova 2021). Учениците създават серия проекти за учебни книжки като алтернатива на читанката, „за да могат други деца да общуват с книгите още докато се учат да четат“. Те стигат до извода, че както читанката е съставена от произведения от различни книжки, така и от всяка читанка могат да се съставят различни книжки за четене²¹, подходящи:

– за второкласници: „Басни“, „Народни приказки“, „Стихотворения и песни“, „Приказки за деца“, „Разкази за деца“, „Детска енциклопедия“ и т.н.;

– за третокласници: „Кой какъв е и защо е такъв. Разкази“, „Животните. Детска енциклопедия“, „Картини от думи. Стихотворения“, „Мъдростта на народните от А до Я“, „Обичам те, Родино!“, „Имало едно време“, „Малкият писател“, „Енциклопедия на приказните герои“, „Любими приказки от любими автори“, „Празничен календар. Детска енциклопедия“;

– за четвъртокласници: „Приказки и легенди“, „Речник на малкия писател“, „Настроения в песнички и стихотворения“, „Разкази в дневника на едно хлапе“, „Роден свят“, „Приказан свят“, „Книжен свят. Детска енциклопедия“.

Учениците работят по проектите в рамките на обобщителните уроци по разделите на читанките, като в края на всяка година отчитат изпълнението на проектната задача.

Работата по проекта „Малка библиотека на ученика“ представяме поетапно, както следва.

1. Организационен етап. Той включва запознаване на учениците с условията на задачата (проблемната ситуация).

В мотивационната беседа учениците коментират как е била създадена читанката – чрез подбор на различни произведения от различни книжки и автори с цел децата да се запознаят с разнообразието от творби в детската литература и да се научат да ги четат. Обсъждат как да се помогне на децата, които предпочитат да се учат на четене, като общуват с много и различни книжки.

Конкретизират проблема, като коментират как може от читанката да се съставят различни книжки, за да се учат с тях децата на четене.

2. Оперативен етап.

2.1. Запознаване с инструкцията (съдържание на заданията).

На страниците за обобщителни уроци децата разглеждат корици на 3 книжки, върху които са указани заглавия и жанрове, изучавани в съответния раздел на читанката. Задачата е да подготвят подобни книжки с изучавани текстове от читанката.

Примерът със заданието от читанката за II клас включва стъпките:

– „Разгледай кориците на книжките (на илюстрация се виждат корици със заглавия: „Басни“, „Народни приказки“, „Стихотворения и песни“). Можеш ли да съставиш такива книжки с текстове от читанката?“;

– „Изброй заглавията на приказки, стихотворения и басни, които искаш да включиш в отделните книжки“;

– „Добави към всяка отделна книжка заглавия на любими текстове от читанката за I клас“;

– „Какви илюстрации за кориците на новите книжки предлагаш“.

2.2. Организация на проектната дейност в индивидуална и/или групова форма на работа.

В изпълнение на задачите учениците прелистват страниците от раздела на читанката, за да си припомнят изучени произведения, съответстващи на заглавията и жанровете, посочени на кориците. В процеса на работата те прилагат на практическа основа знанията и уменията си да анализират текстове, с цел отделяне на общи признаци, да ги съпоставят по жанр, автор и тематика; да намират необходимата информация, като се ориентират в съдържанието и оформлението на книгата (читанката) – корица, страници, текст, илюстрация. Всеки участник в проекта може да състави свой списък, който впоследствие се споделя и обсъжда по групи. Списъците се съпоставят, уточняват и се оформя окончателното предложение. Групите могат да си избират капитани, които да координират дейността и накрая да презентират проектите.

3. Продуктов етап, който включва подготовка за презентация на проекта и самата презентация.

Учениците завършват работата по оформлението на книжните проекти. Предлагат подходяща илюстрация за корицата, съставят съдържание със заглавията и авторите, обмислят предисловие на книгата, с което да мотивират читателя да я прочете.

После капитаните на групите представят книжните проекти, като описват: кои и какви текстове са включени и защо, каква е тематиката, кои автори представят, кои са им най-любими, какво може да се прави с помощта на тази книжка...

Останалите групи активно слушат и под ръководството на учителя преценяват дали при разработката на проекта са спазени всички критерии.

Препоръчва се резултатите от проекта да се прилагат при разработка на следващи книжни проекти, например в рамките на проекта „Златни страници (или златните книги) на детството“. Задачата е учениците да определят най-добрите според тях произведения от читанките, които трябва да прочете всяко дете. За целта от вече съставените проекти за книжки те избират най-хубавите и любими произведения и автори, които да влязат в „златната“ книга на детството. Продукт от проектната работа в случая е съставеният списък с номинирани заглавия, от които се излъчват победителите – десетте най-любими.

Изводи и обобщения

Навлизането в литературното обучение на проектната технология, основана на конструктивистките модели на преподаване и учене, е в синхрон с изискванията на компетентностния подход за резултативно-дейностно обучение, в центъра на което е ученикът с неговите потребности и способности.

Проектният метод е добре представен в читанките за начално литературно обучение чрез проектни задачи, съотносими с цялата палитра на видовете проекти. При изпълнението им учениците могат да използват ресурси от самите читанки или да ги набавят самостоятелно, следвайки указанията в задачите.

Преобладават творческите, игровите и информационно-познавателните проектни задачи. Практико-приложните и изследователските проекти са най-слабо представени. Застъпени са предимно групови и колективни проекти, но място намират и индивидуалните. Представени са и интердисциплинарни проектни задачи, които свързват обучението по български език и литература с обучението главно по предметите *човекът и природата* и *човекът и обществото*.

За ученика работата по проекти в читанките се разкрива като увлекателна дейност за решаване на интересни задачи в сътрудничество и за постигане на значим резултат. Прилагането на предметните и ключовите компетентности при създаването на конкретен продукт с практическа ценност остойностява самите компетентности в очите на ученика, повишава мотивацията му за учене и самообразование.

Работата по проект обикновено стартира в края на урока, когато учениците се запознават с условията на проектната задача (темата, проблема) и указанието за изпълнение (доколкото се съдържа в условието). Самото изпълнение и подготовката на продукта се осъществяват по подразбиране в извънурочната и/или извънкласната дейност (вкл. като домашна работа). По презумпция в следващ урок остава да се направят презентация на продукта, оценка и самооценка.

Предложените проектни задачи, в по-голямата си част, предвиждат работа предимно по краткосрочни проекти. Принципно възможно е обаче провеждането и на дългосрочни проекти, каквито са заложили в отделни читанки. Основната работа при тях се изпълнява в урочната дейност, а необходимите ресурси се осигуряват от самите читанки.

БЕЛЕЖКИ

1. ИЗДАТЕЛСТВОТА С ПЪЛНИ КОМПЛЕКТИ ЧИТАНКИ ЗА I – IV КЛАС са: „Анубис“, „Булвест 2000“ (1), „Булвест 2000“ (2), „Просвета – София“, „Просвета Плюс“, „Рива“. В описанието тук читанките на издателство „Булвест 2000“, съставени от различни авторски колективи, се означават съответно като „Булвест 2000“ (1) (Борисова, Т. и др.) и „Булвест 2000“ (2) (Герджикова, М. и др.). По-нататък в бележките като литературни източници се описват читанките на онези издателства, от които са примерите, приведени в статията.
2. УЧЕБНИ ПРОГРАМИ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА ЗА I – IV КЛАС, МОН, 2015 – 2017.
3. ДИМИТРОВА П., КРЪСТЕВА, Д., ТОДОРОВА, М. ЧИТАНКА ЗА ЧЕТВЪРТИ КЛАС. София: Просвета Плюс, 2022, с. 63.
4. ТАНКОВА, Р., ЛАЛЕВ, Ц. ЧИТАНКА ЗА ВТОРИ КЛАС. София: Просвета – София, 2017, 12.
5. БОРИСОВА, Т., ДИМИТРОВА, Н., БЕНЧЕВА, С. ЧИТАНКА ЗА III КЛАС. София: Булвест 2000, КЛЕТ БЪЛГАРИЯ, 2021, с. 125.
6. ГЕРДЖИКОВА, М. И ДР. ЧИТАНКА ЗА III КЛАС. София: Булвест 2000, КЛЕТ БЪЛГАРИЯ, 2021, 103.
7. ЗДРАВКОВА СТ. И ДР. ЧИТАНКА ЗА III КЛАС. София: Анубис, КЛЕТ БЪЛГАРИЯ, 2021, с. 63.
8. ИВАНОВА, Н., ЖЕКОВА, А., НЕШКОВА, Р. ЧИТАНКА ЗА ПЪРВИ КЛАС. София: Рива, 2016, с. 4.
9. ДИМИТРОВА П. КРЪСТЕВА, Д., ТОДОРОВА, М. ЧИТАНКА ЗА ЧЕТВЪРТИ КЛАС. С., „Просвета Плюс“ ЕООД, 2022, с. 16.
10. ИВАНОВА, Н., НЕШКОВА, Р., ЖЕКОВА, А. ЧИТАНКА ЗА ТРЕТИ КЛАС. София: Рива, с. 47.
11. ЗДРАВКОВА, С. И ДР. ЧИТАНКА ЗА III КЛАС. София: Анубис, КЛЕТ БЪЛГАРИЯ, 2021, с. 107.
12. ТАНКОВА, Р., ЛАЛЕВ, Ц. ЧИТАНКА ЗА ТРЕТИ КЛАС. София: Просвета – София, 2018, с. 124.
13. ДИМИТРОВА П., БОНЧЕВА, М., ПЕТРОВА, Н. ЧИТАНКА ЗА ТРЕТИ КЛАС. София: Просвета Плюс, 2021, с. 65.
14. ТАНКОВА, Р., ЛАЛЕВ, Ц. ЧИТАНКА ЗА ТРЕТИ КЛАС. София: Просвета – София, 2018, с. 33.
15. ДИМИТРОВА П. И ДР. ЧИТАНКА ЗА ЧЕТВЪРТИ КЛАС. С., „Просвета Плюс“ ЕООД, 2022, с. 101.
16. ЗДРАВКОВА, СТ. И ДР. ЧИТАНКА ЗА III КЛАС. София: Анубис, КЛЕТ БЪЛГАРИЯ, 2021, с. 87.
17. ИВАНОВА, Н., НЕШКОВА, Р., ЖЕКОВА, А. ЧИТАНКА ЗА ТРЕТИ КЛАС. София: Рива, с. 48.

18. ТАНКОВА, Р., ЛАЛЕВ, Ц. ЧИТАНКА ЗА ТРЕТИ КЛАС. София: Просвета – София, 2018, с. 107.
19. ЗДРАВКОВА СТ. И ДР. ЧИТАНКА ЗА III КЛАС. София: Анубис, КЛЕТ БЪЛГАРИЯ, 2021, с. 61.
20. ТАНКОВА, Р., САМУИЛОВ, В. ЧИТАНКА ЗА ЧЕТВЪРТИ КЛАС. София: Просвета – София, 2018, с. 41.
21. ЗДРАВКОВА СТ. И ДР. ЧИТАНКА ЗА II КЛАС. София: Анубис, КЛЕТ БЪЛГАРИЯ, 2020; Здравкова Ст. и др. Читанка за III клас. София: Анубис, КЛЕТ БЪЛГАРИЯ, 2021; Здравкова Ст. и др. Читанка за IV клас. София: Анубис, КЛЕТ БЪЛГАРИЯ, 2019.

ЛИТЕРАТУРА

- АНДРЕЕВ, М., 1996. *Процесът на обучението. Дидактика*. София: Св. Климент Охридски. ISBN 954-07-0861-3.
- ВЛАСЕВА, Т.; ЗДРАВКОВА, С. & ПОПОВА, В. 2021. *Книга за учителя. Читанка за III клас*. София: КЛЕТ БЪЛГАРИЯ ООД. ISBN 978-619-215-545-2.
- ДОНЧЕВА, Й и др., 2018. *Оптимизиране и усъвършенстване на проектната дейност в процеса на обучение за стимулиране активността на учащите*. Русе: Примакс. ISBN: 978-619-7242-56-0.
- НИКОЛАЕВА, С., 2004. Проектно-базирани подходи в образованието: история, настояще, перспективи. *София: Св. Климент Охридски*. ISSN: 0861-829.
- ПОЛАТ, Е., 2000. Метод проектов на уроках иностранного языка. *Иностранные языки в школе*, № 3, с. 3 – 9. ISSN: 0130-6073.
- ПУТИЛО, О.; ПУТИЛО, А., 2021. *Инновационные технологии в области литературного образования*. Волгоград: Перемена. ISBN 978-5-9935-0435-3.
- САМЫКИНА, С., 2018. Проектные задачи в начальной школе: виды задач, алгоритм проектирования. *Начальная школа*. № 6, с. 23 – 30. ISSN: 0027-7371.

REFERENCES

- ANDREEV, M., 1996. *Protsesat na obuchenieto. Didaktika*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski. ISBN 954-07-0861-3.
- DONCHEVA, Y. et al., 2018. *Optimizirane i usavarshenstvane na proektnata deynost v protsesa na obuchenie za stimilirane aktivnostta na uchashhtite*. Ruse: Primaks. ISBN: 978-619-7242-56-0.
- NIKOLAEVA, S., 2004. *Proektno-bazirani podhodi v obrazovaniето: istoria, nastoyashte, perspektivi*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski. ISSN 0861-8291.

- POLAT, E., 2000. Metod proektov na urokah inostrannogo yazika. *Inostrannyye yaziki v shkole*, no. 3, pp. 3 – 9.
- PUTILO, O. & PUTILO, A., 2021. *Innovatsionnye tehnologii v oblasti literaturnogo obrazovaniya*. Volgograd: Peremena. ISBN 978-5-9935-0435-3.
- SAMIKINA, S.V., 2018. Proektnye zadachi v nachalynoy shkole: vidy zadach, algoritm proektirovaniya. *Nachalynaya shkola*, no. 6, pp. 23 – 30.
- VLASEVA, T.; ZDRAVKOVA, S. & POPOVA, V., 2021. *Kniga za uchitelya. Chitanka za III klas*, Sofia: KLET BULGARIA OOD. ISBN 978-619-215-545-2.

PROJECT WORK IN LITERATURE TEACHING IN THE FIRST STAGE OF PRIMARY EDUCATION

Abstract. The subject of study presented in the article are the educational projects included in the readers for 1st – 4th grade levels, their varieties and methods of working on a certain project. The objective is to outline the status of the educational project in the readers for primary literature education and reveal the possibilities of application of project-based technologies through the main teaching device. The nature and specific features of project work in the first stage of education are revealed. It is established that there are a variety of project types in the readers. Creative, role-play and information-cognitive projects prevail. Group and collective projects are mainly included, but there is a room also for individual projects. Priority is given to short-term projects, but opportunities for implementation of long-term projects are also presented. The stages in the implementation of the project activity are not developed to the maximum.

Keywords: project method; types of project tasks; readers

✉ **Mrs. Teodora Vlaseva**

ORCID iD: 0000-0003-1744-8031

Faculty of Pedagogy

Plovdiv University „Paisii Hiledarski“

Plovdiv, Bulgaria

E-mail: vlaseva@uni-plovdiv.bg